

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

ברכות פרק כיצד מברכין – דף מספר 7

בס"ד, כ"ה באייר תש"ע

שלקות

א. מקורות יסוד

1. תוספתא ברכות פ"ד הל' ד-ו.
2. בבלי ברכות לח: - סוגיית שלקות (נוסח הסוגיה מכתב יד אוקספורד מצורף).
3. ירושלמי ברכות פ"ו ה"א, עמ' 49 שו" 20-47, מצורף.

ב. נקודות לעיון

1. תוספתא:
  - א) הערת פתיחה - לא ניכנס בשלב זה לכל המסתעף מתוספתא זו, נתמקד בעיקר בגישת התוספתא להשפעה של שינוי של הפרי על נוסח הברכה.
  - ב) מהו מטבע הברכה של התוספתא של ברכה לפני אכילה?
  - ג) הלכה ה' – הכלל של ר' יהודה. ראו את הנוסחים השונים, ועיינו בתוספתא כפשוטה עמ' 61, ההסבר לשו" 15.
  - ד) הלכה ו' – מהי השפעת בישול ואפייה על הברכה?
2. סוגית הבבלי:
  - א) שימו לב ליחידות השונות בסוגיה, לזמן ומקומן (א"י או בבל). לפי איזו מערכת שיקולים הסוגיה ערוכה? האם יש לעורך הסוגיה עצמו עמדה הניכרת מתוך עריכת הסוגיה?
  - ב) מהי עמדת אמוראי בבל ומהי עמדת אמוראי א"י בסוגיה?
  - ג) במהלך לימוד שיטות הראשונים התרשמו מעמדתם בעניין היחס בין היחידות בסוגיה.
3. ירושלמי ברכות פ"ו ה"א:
  - א) שימו לב להקבלה בין סוגיות הבבלי והירושלמי.
  - ב) האם בסוגיית הירושלמי נשמר אותו הפער בין בבל ובין א"י?

ג. דיוני הראשונים

1. אוצר הגאונים חלק הפירושים, עמ' 52, סימן קסב.
2. פירוש ר"ח, מה' לב שמח עמ' פא ד"ה דרש רב חסדא.
3. ר"ף, כז. ברב אלפס, "קתני ירקות... בורא פרי האדמה" (2 שו" מלמטה).

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

ברכות פרק כיצד מברכין- דף מספר 7

בס"ד, כ"ה באייר תש"ע

4. רמב"ם הלכות ברכות פ"ח ה"ג.
5. לח : תד"ה משכחת (סיכום המחלוקת בתר"י, כז. ברב אלפס, ד"ה אפילו).
6. ראבי"ה סימן קו, עמ' 87.
7. מומלץ לעיין בחידושי הרשב"א על הסוגייה.
8. על היחס בין מי סלקא ובין מי פירות, כבר ראינו את שיטת הבה"ג, הראב"ד והרשב"א. נוסף על כך:
  - א) רש"י ותד"ה מיא דסלקא.
  - ב) רא"ה עמ' קיז ד"ה וכתב רבינו ז"ל ומיא דסילקא.
  - ג) ראבי"ה סימן צח, הקטע המצורף.
  - ד) רא"ש סימן יח.
9. טור וב"י או"ח סימן רה ; שו"ע או"ח סימן רה סעיפים א-ב.
10. להרחבה :
  - א) מנחם מורשת, לקסיקון הפועל שנתחדש בלשון התנאים, עמ' 368.
  - ב) ע' סופר, "לקביעת נוסחותיהן של ברכות הנהנין", סיני קז (תשנ"א), עמ' קנח-קסא.

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

ברכות פרק כיצד מברכין – דף מספר 7

בס"ד, כ"ה באייר תש"ע

תוספתא ברכות פרק ד כתב יד ערפורט

הלכה ד

הביאו לפניו מיני תרגימא מברך עליהן בורא מיני מזונות¹ כיסאנין

על הזרעים הוא אומ' בורא מיני זרעים

ועל הדשאים הוא או' בורא מיני דשאים 5

ועל הירקות הוא אומ' בורא (פרי) [מיני]² האדמה

ר' יהודה אומ' ברוך מצמיח אדמה בדברו

ר' מאיר אומ' אפילו ראה את הפת ואומ' ברוך שברא את הפת זו כמה היא נאה זו היא ברכתה

הלכה ה

ראה תאינים וא' ברוך מי שברא את התאינים הללו כמה הן נאות זו היא ברכתן 10

ר' יוסי אומ' כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בברכה לא יצא

ר' יהודה אומ' כל שנשתנה מברייתו ושינה את ברכתו יצא³

הלכה ו

הכוסס חיטים מברך עליהם בורא מיני זרעים

אפאן ובישלו בְּזֶמַן שהפרוסות קיימות מברך עליהן המוציא לחם מן הארץ ומברך עליהן שלש ברכות 15

אין הפרוסות קיימות מברך עליהם בורא מיני מזונות ומברך אחריהן ברכה אחת

הכוסס את האורז מברך עליו בורא מיני זרעים⁴

אפאו ובישלו כל זמן שהפרוסות קיימות מברך עליו בורא מיני מזונות ואין מברך אחריו כלום

זה הכלל כל שתחילתו המוציא לחם מברך אחריו שלש ברכות

ברכות לו: כ"י אוקספורד 366 20

מתני' על הירקות הוא אומ' וכ'

קתני ירקות דומיא דפת, מה פת שנשתנית על ידי האור אף ירקות שנשתנו על ידי האור.

אמ' רבנאי משמיה דאבבי : זאת אומרת שלקות מברכין עליהן בורא פרי האדמה.

דרש רב חסדא משו' רבנו, ומנו? רב : על שלקות מברכין בורא פרי האדמה, 25

¹ חסר בכ"י וינה ונראה שיש להשמיט אותו

² בכ"י וינה – בורא פרי

³ נוסח דברי ר' יהודה במקבילה בירושלמי ברכות פ"ו ה"ב – כל שנשתנה מברייתו ולא שינה את ברכתו לא יצא

⁴ בכ"י וינה – בורא פרי האדמה

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

ברכות פרק כיצד מברכין- דף מספר 7

בס"ד, כ"ה באייר תש"ע

- ורבותינו הבאי מאר" ישראל אמרו: עולא משמיה דר' יוחנן אמ': שלקות מברכין עליהן שהכל נהיה בדברו.
ואני אומ': כל שתחלתו פרי האדמה - שלקו שהכל, וכל שתחלתו שהכל - שלקו פרי האדמה.
בשלמא, תחלתו שהכל שלקו בורא פרי האדמה, משכחת לה בקרא חייא וסלקא וכרובא.
אלא כל שתחלתו בורא פרי האדמה שלקו שהכל, היכי משכח' לה?
אמ' רב נחמן בר יצחק: משכח' לה בתומי וכתתי.
- 30
- דרש רב נחמן משום רבנו, ומנו? שמואל: שלקות מברכין עליהן בורא פרי האדמה,
וחבירינו תלמידי רבותינו הבאים מארץ ישראל אמרו: עולא משמיה דר' יוחנן אמ': שלקות מברכין
עליהן שהכל נהיה בדברו.
ואני אומ': ! כ! מחלוקת שני! ! יה, דתניא:
יוצאין ברקיק השרוי ובמבוש? לא נימוח דברי ר' מאיר
ר' יוסי אומ': יוצאין ברקיק השרוי אבל לא במבושל אע"פ שלא נימוח.
ולא היא, ע"כ לא קא"ר יוסי התם אלא לגבי מצה דבעינא טעם מצה וליכא, אבל הכא אפי' ר' יוסי מו!
ר' ה.
- 35
- 40
- א"ר חיא בר אבא א"ר יוחנן: שלקות מברך עליהן בורא פרי האדמה.
ר' בנימן בר יפת א"ר יוחנן: שלקות מברך עליהן שהכל נהיה בדברו.
אמ' רב נחמן בר יצחק: קבעא עולא לשבשתיה כר' בנימן בר יפת.
מתקיף לה ר' זירא: וכי מה ענין ר' בנימן בר יפת אצל ר' חייא בר אבא?
>ר' חייא בר אבא<01> דייק וגמר שמעתא מפומיה דר' יוחנן רביה, ור' בנימן בר יפת לא דייק;
ועוד, ר' חייא בר אבא כל תלתין יומין הוה מהדר תלמודיה קמיה דר' יוחנן וגריס, ור' בנימן בר יפת לא
מהדר;
ועוד, בר מן דין, דהא ההיא תרמוסא דשלקו ליה שבע זימנן ואכלין ליה בקינוח סעודה, וא"ר יוחנן
מברכין עליה + <בורא פרי האד"01>;
ועוד, א"ר חייא בר אבא: אני ראיתי את ר' יוחנן שאכל זית מליח וברך עליו תחלה וסוף.
אי אמרת בשלמא, שלקות במילתיהו קיימי, תחלתו בורא + <פרי01> העץ ולבסוף על העץ ועל פרי
העץ,
אלא אי אמרת שלקות אישתני, בשלמי תחלתו שהכל, אלא סופו מאי מברך?
דילמא בורא נפשו רבות.
- 45
- 50
- 55

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

ברכות פרק כיצד מברכין- דף מספר 7

בס"ד, כ"ה באייר תש"ע

- מתקיף לה ר' שמואל בר רב יצחק: אבל לא כבושין ולא שלוקין ולא מבושלין >משנה פסחים ב, ו<.
אי אמרת בשלמא אשתנו, משום הכי שלקות לא,
אלא אי אמרת לא אשתני, שלקות אמאי לא?
שאני התם, דבעינן טעם מרור וליכא.
- 60
- א"ל ר' ירמיה לר' זירא: היכי מצי מברך על זית מליח, כיון דשקלת ליה לגרעינתיה (לט ע"א) בצר ליה שיעוריה, סופיה מאי מברך?
א"ל: מי סברת בזית קטן עסקי, בזית גדול עסקי, דכי שקלת ליה לגרעינתיה אכתי קאי שיעוריה,
דתנן: כזית שאמרו לא גדול ולא קטן אלא בינוני וזה הוא אגורי >משנה כלים יז, ח<.
א"ר אבהו: לא אגורי שמו אלא אברושי שמו. ולמה נקרא שמו אגורי? ששמנו אגור בתוכו.
- 65
- הנהו תרי תלמידי דהוו יתבי קמיה דבר קפרא.
הביאו לפניו דורמסקני עם כרוב ופרגיות, ונתן לו בר קפרא רשות לאחד מהם לברך.
קפץ על הפרגיות ובירך עליהן.
לגלג עליו חברו, וכעס בר קפרא.
- 70
- אמ': לא על המברך אני כועס אלא על המלגלג אני כועס.
אם דומה חבירך כמי שלא אכל בשר ולא טעמו מעולם, אני מלגלג עליו?
חזר ואמ': לא על המלגלג אני כועס אלא על המברך אני כועס.
אם חכמה אין כאן זקנה אין כאן.
תאנא: שניהן לא הוציאו שבתן.
- 75
- מאי לאו בהא קא מיפלגי,
דמאן דלגלג סבר בשר שהכל ושלקות בורא פרי האדמה, והילכך חשוב עדיף,
ומאן דברך סבר אידי ואידי שהכל, הילכך חביב עדיף.
לא, דכ"ע אידי ואידי שהכל.
ובהא קא מ[נ]פלגי,
מר סבר חביב עדיף,
ומר סבר כרוב עדיף, משום דזיין.
- 80
- א"ר זירא כי הוינן בי רב כהנא, אמ' לן:
הני גלגלידי דליפתא פורמי,
- 85

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

ברכות פרק כיצד מברכין- דף מספר 7

בס"ד, כ"ה באייר תש"ע

- רברבי ב"פ האדמה
זוטרי שהכל נהיה בדברו.
וכי אתאן לגבי דרב יהודה, אמ' לן :
אידי ואידי ב"פ האדמה.
והאי דפרמינהי בפורמיה זוטרי משום אמתוקי טעמא הוא. 90
- אמ' רב חסדא :
האי תבשילא דליפתי דמפשי ביה קימחא, מברכינן עליה ב"מ מזונות.
דסילקא דלא מפשי ביה [ק]מ(ו)חא, ב"פ האדמה.
אמ' רב אשי : כי הוינן בי רב כהנא אמ' לן אידי ואידי ב"פ האדמה, והאי דשדו ביה [ק]מ(ו)חא משום
לדבוקיה בעלמי עבדי ליה. 95
- אמ' רב חסדא : תבשיל של תרדין יפה ללב וטוב לעינים וכ"ש לבני מעים.
אמ' אביי : והוא דיתיב אבי טפי ועביד תוך תוך. 100
- אמ' רב פפא : פשיט' לי,
מיא דסילק' כסילקא,
מיא דליפתא כליפתא,
מיא דכולהו שלקי ככולהו שלקי.
בעי רב פפא : שביתא מהו? לטעמי הוא דעבידא או דילמא לעבורי זוהמא הוא דעבידא?
תייש : השבת משתתן טעם בקדרה אין בה משום תרומה ואין מטמא טומאת אוכלין >משנה עוקצין ג,
ד<,
ש"מ לטעמי עבידי ש"מ.
- תלמוד ירושלמי מסכת ברכות פרק ו דף י טור א /ה"א
יין : 110
- בזמן שהוא כמות שהוא - אומר עליו בורא פרי העץ ואין נוטלין ממנו לידים ;
בזמן שהוא מזוג - אומר עליו בורא פרי הגפן ונוטלין ממנו לידים, דברי רבי אליעזר.
וחכמים אומרים : בין חי בין מזוג - אומרי' עליו בורא פרי הגפן ונוטלין ממנו לידים.
אמר רבי אבא : אין בו משום אובדן אוכלין.
רבי יעקב בר זבדי בשם רבי אבהו : שמן זית אומר עליו בורא פרי העץ. 115

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

ברכות פרק כיצד מברכין- דף מספר 7

בס"ד, כ"ה באייר תש"ע

אמר רבי חייא בר פפא קומי רבי זעירא: ומתניתא אמרה כן "חוץ מן היין שעל היין הוא אומר בורא פרי הגפן", ויין לאו שחוק הוא?
לא מר אלא 'חוץ מן היין', הא שאר כל הדברים אף על פי ששחוקין, בעינן הן.

120 רבי אבא אמר: רב ושמואל תרויהון אמרין: ירק שלוק אומר עליו שהכל נהיה בדברו.
רבי זעורא בשם שמואל: ראשי לפתות ששלוק,
אם בעינן הן - אומר עליהן בורא פרי האדמה,
שחקן - אומר עליהן שהכל נהיה בדברו.

125 אמר רבי יוסי: ומתניתא אמרה כן, 'חוץ מן הפת, שעל הפת הוא אומר המוציא לחם מן הארץ'. ופת
לאו שחוקה היא?
לא מר אלא 'חוץ מן הפת', הא שאר כל הדברים אף על פי ששחוקין, בעינן הן.
רבי חייא בר ווא בשם רבי יוחנן: זית כבוש אומר עליו בורא פרי העץ.

רבי בנימין בר יפת בשם רבי יוחנן: ירק שלוק אומר עליו שהכל נהיה בדברו.
130 אמר רבי שמואל בר רב יצחק: מתניתא מסייעא לרבי בנימין בר' יפת, 'אבל לא כבושין ולא שלוקין ולא
מבושלין' <פסחים ב, ו>. אם בעינן הן אדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח!
אמר רבי זעורא: מאן ידע משמע מן רבי יוחנן יאות? {ל} רבי חייא בר ווא (מר) [נ] רבי בנימין בר יפת?
לא רבי חייא בר ווא!?

ועוד מן הדא, מן מה דאנן חמיין רבנן רברביא עלון לאברייתא ונסבין תורמוסין ומברכין עליהן בורא
פרי האדמה. ותורמוסין לאו שלוקין הן?
135 אין תימר שנייא היא, שאמרה התורה מדורין תורמוסין כיון ששלוקן בטלה מרתן.
אמר רבי יוסי בי רבי אבון: ולא פליגין, זית על ידי שדרכו לאכל חי אף על פי שכבוש בעינו הוא, ירק
כיון ששלוקו - נשתנה.

ראב"ה ח"א - מסכת ברכות סימן קו

140 על ענין שלקות רבו המחלוקות [ו]ת בגמרא. ולפי דרך האמת שלקות מברך בורא פרי האדמה,
דבמילתייהו קיימא אע"ג דמישתנו. ובפ"ח פסק דהלכה כרב חסדא דכל שתחלתו שהכל נהיה בדברו
כגון קרא חייא וסלקא וכרוב שלקו בורא פרי האדמה דאישתנו לעילויא, ומיהו בסיפא דמילתא אר"ח
כל שתחלתו בורא פרי האדמה כגון תומי וכתתי שלקו שהכל נהיה בדברו בהא לית הלכתא כוותיה
דהא דר' יוחנן לא [קיימא] כוותיה דאמר ר' חייא בר אבא אני ראיתי את ר' יוחנן שאכל זית מליח
ובירך עליו (מתחלה וסוף והמליח קיי"ל הרי היא כרותח והנה הוא כשלוק ומברך עליו תחלה בורא
145 פרי העץ ולבסוף על העץ ועל פרי העץ וכו' שמע מינה דבמילתייהו קאי ואי אמרת בתחלה שהכל נהיה

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

ברכות פרק כיצד מברכין- דף מספר 7

בס"ד, כ"ה באייר תש"ע

בדברו ולבסוף בורא נפשות אם כן מאי אסהדותיה דר' חייא בר אבא. ואיני יודע אם בגירסתו איתא כמו בגמרא דידן שכתוב דלמא בתחלה שהכל נהיה בדברו ולבסוף בורא נפשות רבות ונשאר הדחיה. ומה שפ"י ר"ח אם כן מאי אסהדותיה, איצטריך לאפוקי כמו שאמר לקמן בסוף פרקין לאפוקי ירק[ן] שאינם טעונים ברכה לאחריהם. ומיהו נראין הדברים כמו שפסק, ולא סמכינן אדיוחי. וכל הדברים שראויים לאוכלם חיין ומבושלין וצלוין כגון בצלים ומיני קטניות ותפוחים ואגסים נראין הדברים כיון שלא אישתני לא לגריעותא ולא למעליותא דבמלתייהו קיימא ומברך עליהם תחלה וסוף כאשר בהיותם חיין, ובדבר זה לא הוצרכנו כלל לרב חסדא, דמלתא דפשיטא היא, אבל תומי וכתתי עיקר מאכלם חיין, ולהכי הזכיר רק אלו שנים כי יש הרבה חיין ומבושלים בשדה כגון קיטניות וירקות שאדם יוצא בהם בפסח דמברך עלייהו בורא פרי האדמה חיים ומבושלים כשאינם טפלים לפת. ומאן דאמר שלקות בורא פרי האדמה סבירא ליה אישתני למעליותא, כדמוכח ליה מתורמסא דאמרינן ביבמות ובעבודה זרה בסוף פרק ר' ישמעאל דאינו נאכל כמות שהוא חי, ולגבי בישול גוים מייתי לה התם, ולכך שולקים אותו ז' פעמים. ומיהו אגן קיימא לן דבכל ענין שלקות במלתייה קאי ואפי' תומי וכתתי: וליפתות הרי הם כתומי, ולאפוקי מר"ח דפסק ליפתות חיין שהכל נהיה בדברו, דלא דמי לקרא חייה דהיינו דלעת כדאיתא בנדריים גבי דלעת [הרמוצה], ותו דגרגלידי דליפתא משמע חיין מדקאמר בסמוך תבשיל דליפתא. ואע"פ שיש לדחות שמירי במבושל (ו)אפילו הכי מסתברא כדפרישית, ומברך עליהם בין חיין בין מבושלין בורא פרי האדמה. וכן הדין בפירות האילן הנאכלים חיין ומבושלין דבמלתייהו קיימי, אם הם מה' המינים כדינם, ואם הם משאר המינים כדינם, וכן הדין בכבוש בחומץ בלא בישול: [ושלוק יותר ממבושל], ויש מפרש שהוא מבושל אך לא כשיעור בישול:

ראב"ה ח"א - מסכת ברכות סימן צח

וגרסינן בירושלמי כל הפירות בין בעינם בין שחוקים כל זמן שלא נשתנו על ידי האור אומר בורא פרי העץ חוץ מן היין ומה נשתנה יין ממנו לקידוש ולהבדלה ולאירוסין ולנשואין, וכן מפרש דפת נשתנה לברך שעסקיו [מרובים] ממנו לח(ו)לה ממנו [למצה] ממנו לכל שלחן אבל (ל)שאר ירקות מברכים עליהם כבעינם, וכדאמרינן בפרקין מיא דכולהו סילקי, שעוצרים אותם, כסילקי גופייהו ומברך בורא פרי האדמה. ויש מפרש מיא דסילקי שבשלם במים. ודוקא ירקות שהמשקה היוצא ממנו עיקרו עומד לטבל בו וחשיב מאכל כמקודם, אבל מי תותים ויין תפוחים שעומדים אחר סחיטתן לשתייה מברך שהכל נהיה בדברו ולאחריה בורא נפשות רבות, ודכוותה אמרינן [בפי' חבית] משקה הבא למאכל כאוכל דמי: